

PAPER DETAILS

TITLE: Kisilik ve Siddet Iliskisi Üzerine Psikolojik Bir Arastirma

AUTHORS: Mustafa ULU

PAGES: 57-82

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/511097>

bilimname XXXII, 2016/3, 57-82
Geliş Tarihi: 01.04.2016, Yayın Tarihi: 30.12.2016
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2016.12>

KİŞİLİK VE ŞİDDET İLİŞKİSİ ÜZERİNE PSİKOLOJİK BİR ARAŞTIRMA*

Mustafa ULU^a

Öz

Şiddet konusu üzerine yapılan araştırmaların ortak vurgusu şiddetin son derece karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olduğudur. Bu çalışma ile de şiddete ilişkin boyutlardan birisi olduğu varsayılan kişilik özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu anlamda ilk olarak şiddet kavramı ortaya konulmaya çalışılacak ve literatür değerlendirmesine yer verilecektir. Sonrasında ise kişilik konusuna değinilecek ve kişilik konusunda ortaya çıkan yaklaşımlar tartışılacaktır. Daha sonra her iki değişken arasındaki ilişki üzerine gerçekleştirilen araştırmaya ilişkin istatistiksel analizler ve sonuçlarına yer verilecektir. Son olarak ise araştırma verilerinin değerlendirildiği sonuç bölümü ile çalışma tamamlanacaktır.

Bu çalışma da lise düzeyinde öğrenim gören gençler arasında şiddet ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki olup olmadığını ve eğer böyle bir ilişki söz konusu ise kişilik grupları arasında şiddete en yatkın grubun belirlenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada Kayseri ilindeki devlet okullarında öğrenim gören 587 Lise öğrencisi üzerinde anket yöntemi ile veri toplanmıştır. Şiddete eğilimin ölçülmesinde Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilen ‘Şiddet Eğilimi Ölçeği’; kişilik özelliklerinin belirlenmesinde ise ‘Beş Etmen Teorisi’ kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde ve analiz edilmesinde bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Ayrıca ortalamalar arasında anlamlılık seviyesinde ilişkilerin olup olmadığının belirlenmesi için Tek yönlü ANOVA tekniğine başvurulmuştur.

Anahtar kelimeler: Şiddet, Kişilik, Lise öğrencileri, Şiddet Eğilim Ölçeği, Beş Etmen Teorisi.

* Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. Proje Numarası: SBA-2016-6796.

^a Yrd.Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mustafaulu@erciyes.edu.tr

Giriş

İnsanların ve toplumların bir arada bulunmalarını ve bir düzen içerisinde yaşamalarını sağlamak amacıyla oluşturulan kurallara ve medeniyetlerin ve toplumların gelişmesi ile birlikte “şiddet olaylarının azalacağı” şeklindeki öngörülere rağmen haksızlık, adam öldürme, şiddet ve terör farklı düzeylerde de olsa varlığını sürdürmektedir (Özerkmen, 2012, s. 2). Psikanaliz ekolünün saldırganlık ve ölüm içgüdüsünün id’in harekete geçmesini sağlayan iki temel dürtüden birisi olduğu şeklindeki yaklaşımını dikkate alacak olursak şiddetin, insanlık var oldukça farklı görünüm ve özelliklerde de olsa ortadan kalkmayacak bir olgu olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu düşünce ise şiddetin insanoğlunun doğal bir özelliği olarak algılanmaya başlamasına sebep olmuştur (Harcar, Çakır, Sürgevil, & Budak, 2008, s. 52).

Kimi zaman bir eşin elinden, kimi zaman üvey anne ya da babanın elinden kimi zaman ise ebeveynlerin ya da tanıdıkların elinden ortaya çıkan ve genellikle güçlü olanın zayıf olana karşı işlediği bir suç olan şiddet, en yaygın olarak karşılaşılan insan hakları ihlalidir. Şiddetin özünde gücün insani ilişkileri düzenleyen kurallara karşı olarak kullanılması yatmaktadır. Şiddet sadece başkalarının başına gelen ya da başkalarını ilgilendiren bir olgu olmayıp bireysel anlamda herkesin yaşamını kuşatabilecek kadar yaygındır. Ailede, okulda, işyerinde, sosyal ilişkilerde, televizyon programlarında, bilgisayar oyunlarında ve medyada her zaman karşımıza çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2002 verilerine göre dünya genelinde her yıl 1,6 milyondan fazla insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmekte, ayrıca şiddete maruz kalan bireylerde fiziksel, cinsel, zihinsel ve ruhsal sorunlar ortaya çıkmaktadır (World Report on Violence and Health, 2002). Şiddetin bu denli yaygın olması da ne yazık ki yaşamın aslında kaçınılmaz bir parçasıymış gibi sessiz bir kabulü de beraberinde getirmektedir. Şiddet konusundaki bu meşruiyet ilk olarak aile içerisinde sonrasında da toplumda yeniden üretilmesine ve bir sorun çözme yöntemi olarak kuşaktan kuşağa aktarılmasına neden olmaktadır.

Zaman zaman şiddete kaynak olarak toplumsal koşullar, eğitim düzeyi, ekonomik sıkıntılar ve medya gösterilse de olgunun başka ve daha derin köklerinin olduğunun da düşünülmesi gerekmektedir. Konuya psikoloji biliminin perspektifinden bakıldığında genel olarak psikiyatristler, şiddete yönelik davranışlara sebep olan etmenleri araştırırken bireyin kişilik özelliklerine odaklanma eğilimindedirler. Ancak bu genel duruma rağmen konu üzerinde geniş bir araştırmanın gerçekleştirilmemesi alan ve şiddete

yönelik geliştirilecek önlemler açısından büyük bir eksikliktir. Aslında şiddeti sadece kişilik özelliklerine bağlamak, sorunun cinsler arasındaki yapısal bir eşitsizlikten kaynaklandığı gerçeğini ifade etmek anlamına gelse de şiddet, yapısal bir sorundur.

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte görünürlüğün ve farkındalığın artması ile şiddet toplumsal açıdan daha farklı düzlemde tartışılır hale gelmiştir. Özellikle kamu vicdanını yaralayan bazı olayların meydana gelmesi de konu üzerinde daha fazla durulmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum ise şiddetin başka bir özelliğinin daha ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sürekli olarak basın yayın organlarında ve sosyal medya ortamında şiddet uyaranlarının etkisi altında kalan bireylerde “öğrenilen şiddet” meydana gelmektedir. Sosyal öğrenme kuramında Bandura’nın ifade ettiği gibi şiddet eğilimi sadece insan doğasında olan bir durum olmayıp bireylerin gözlem, taklit ve çevresel uyaranların etkisi altında kalmaları ile ortaya çıkan bir olgudur. Bu açıdan şiddet hem uygulanan hem de diğer kuşaklara aktarılan bir olgudur.

Çalışmada örneklem grubu olarak lise öğrencilerinin seçilmesinin nedeni, lise öğrencilerinin içinde bulundukları gelişim dönemi nedeniyle her türlü tehlikeye ve olumsuzluğa açık durumda olmalarının (Karahana, Sardoğan, Gençoğlu, & Yılan, 2006) onları şiddet konusunda potansiyel bir risk grubu haline getirmesidir. Karşı cinse karşı uygulanan ve gençlerin başvurduğu şiddet en yaygın şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Tatlıoğlu & Küçüköke, 2015, s. 194; Jansen, Yüksel, & Çağatay, 2009, s. 46). Bu her iki türde de şiddetten en çok mağdur olan grubu ise çocuklar ve ergenler oluşturmaktadır. Ayrıca şiddete maruz kalan, tanık olan ve şiddetin normal bir davranış modeli olduğunu algılayan bu grupların şiddet içeren eylemleri davranışlarına yansıttıkları ve şiddetin kaynaklarından birisi haline geldikleri düşünülmektedir.

Bu çalışma da yukarıdaki verilerden hareketle lise düzeyinde öğrenim gören gençler arasında şiddet ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki olup olmadığını ve eğer böyle bir ilişki söz konusu ise kişilik grupları arasında şiddete en yatkın grubun belirlenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada Kayseri ilindeki devlet okullarında öğrenim gören 587 lise öğrencisi üzerinde anket yöntemi ile veri toplanmıştır. Şiddete eğilimin ölçülmesinde Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilen ‘Şiddet Eğilimi Ölçeği’; kişilik özelliklerinin belirlenmesinde ise ‘Beş Etmen Teorisi’ kullanılmıştır.

Verilen çözümlenmesinde ve analiz edilmesinde bağımsız örneklem t Testi kullanılmıştır. Ayrıca ortalamalar arasında anlamlılık seviyesinde

ilişkilerin olup olmadığının belirlenmesi için Tek yönlü ANOVA tekniğine başvurulmuştur.

Türkiye’de şiddet konusundaki literatür değerlendirildiğinde genel olarak şiddetin görülme sıklığı veya sonuçlarına odaklandığı görülmektedir (Öğülmüş, 1995; Karaman-Kepenekçi ve Çınkır, 2002; Durmuş ve Gürkan, 2003; Çetin, 2004; Özcebe, Çetik ve Üner, 2006; Ögel, Tarı ve Eke, 2006; Özgür, Yörükoğlu ve Arabacı, 2011 ve diğer çalışmalar). Literatür şiddet sonuçları açısından incelendiğinde ise şiddetin kişilik bozukluğu, dürtüsellik ve hiperaktivite, psikiyatrik rahatsızlıklar, saldırganlık ve madde kullanımı kapsayan kişisel faktörler; aile içi şiddet, çocuk istismarı ve reddi, ailenin madde kullanımı, etkili olmayan çocuk yetiştirme tarzları, evlilik çatışmaları ve aile içi bağların zayıflamasını kapsayan ailesel faktörler; anti-sosyal arkadaş grubu, düşük okul bağlılığı, akademik başarısızlık, çete grupları, izolasyon, akran reddi ve zorbalığını kapsayan akran grubu ve okul faktörü; güç, medyadaki şiddet görüntüleri, silaha kolay ulaşma, cinsiyet rolüne yönelik önyargılar ve kültürel normları kapsayan sosyal ve çevresel faktörler şeklinde dört ana kategori oluştuğu ifade edilmektedir (Balkıs, Duru, & Buluş, 2005, s. 83).

Yapılan araştırmalarda şiddeti besleyen üç unsur olarak ilk sırada aile ve çevre, ikinci olarak eğitim seviyesi ve son olarak da medya ön plana çıktığı (Ayan, 2006, s. 199) ancak eylemde bulunan insanın kişilik özellikleri bu unsurlara dahil edilmediği görülmektedir. Bu çalışma ile şiddeti besleyen unsurlara kişilik özelliklerinin de dahil edilip edilemeyeceği araştırılmaktadır.

Bu çalışma, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Kayseri il merkezinde bulunan devlet okullarında öğrenim gören gençler üzerinde şiddet ile kişilik arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmeyi ve analitik bir çözümleme yapmayı amaçlamaktadır.

Şiddet konusu üzerine yapılan araştırmaların ortak vurgusu şiddetin son derece karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olduğudur. Bu çalışma ile de şiddete ilişkin boyutlardan birisi olduğu varsayılan kişilik özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu anlamda ilk olarak şiddet kavramı ortaya konulmaya çalışılacak ve literatür değerlendirmesine yer verilecektir. Sonrasında ise kişilik konusuna değinilecek ve kişilik konusunda ortaya çıkan yaklaşımlar tartışılacaktır. Daha sonra her iki değişken arasındaki ilişki üzerine gerçekleştirilen araştırmaya ilişkin istatistiksel analizler ve sonuçlarına yer verilecektir. Son olarak ise araştırma verilerinin değerlendirildiği sonuç bölümü ile çalışma tamamlanacaktır.

A. Şiddet

Şiddet, izi ilk insanlara kadar uzanan, çok boyutlu, uygulanış biçimi ve sonuçları sosyo-kültürel yapıya, zamana ve şiddeti uygulayan olgu ya da kişi ile bu şiddete maruz kalan birey açısından değişiklik gösterebilen oldukça karmaşık bir olgudur.

Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm dünya ülkelerinde ve kültürlerinde görülen şiddet, ülkemizde de toplumsal sorunlardan birisi olsa da henüz hangi davranış ve ifadelerin şiddet kapsamında değerlendirileceği netlik kazanmamıştır. İnsani ilişkileri belirleyen birçok kavramda olduğu gibi şiddet konusunda da tanım noktasında bir uzlaşma sağlanabilmiş değildir. Buna ek olarak saldırganlık, zorbalık gibi çeşitli kavramların bulunması da şiddet kavramının tanımlanmasını zorlaştıran diğer faktörler arasındadır. Şiddete ilişkin tanımlara geçmeden önce şiddetin ne olduğu konusunun sınırlarının çizilmesi mefhumun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Olgusal, toplumsal, bireysel ve psikolojik açıdan hissedilme düzeylerinin farklılık göstermesi, kaynağı, sonuçları vb. konular şiddetin tanımlanması konusuna farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ancak literatürde karşılaşılan çeşitli tanımlarda bazı ortak noktalar bulunmaktadır. Kaba kuvvet ve fiziksel güç kullanılması ve şiddetin yöneldiği obje ya da canlılara zarar verme ortak noktalar arasındadır. Buna göre bir davranışın şiddet kavramı içerisinde değerlendirilebilmesi için acı hissi oluşturmak, yaralamak, öldürmek, yok etmek, güç kullanmak, güç kullanmak ile tehdit etmek, hakaret etmek vb. niteliklerden en az bir tanesini taşıması gerekmektedir.

Şiddetin üzerinde anlaşmaya ve görüş birliğine varılan en azından ihtilafsız bir tanımı yoktur. Çalışmaya öncelikle bu tespitin yapılması ile başlanması gerekmektedir. Kavram bu görüş birliğinin oluşmasına imkan vermeyecek kadar güçlüdür. Ayrıca kavramı tanımlamaya çalışanların bilgi, tecrübe, kültür farklılıkları da farklı tanımların ortaya çıkmasının nedenleri arasındadır. Yine de kavramın sağduyulu anlamaları, kabaca şiddetin insanoğluna karşı kasıtlı olarak zarar ve acı verebilecek herhangi bir fiziksel saldırıyı kategorize ettiğiidir. Diğer canlılara karşı da uygulanabilecek benzer saldırılar şiddet kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca özellikle kişisel mülke karşı yapılan saldırılar da bu kapsama dahil edilmektedir.

Şiddet tanımlarının özellikle kapsam açısından farklılaştığı görülmektedir. Geleneksel tanımlar, zarar vermek kastıyla işlenen fiziksel eylemler olarak tanımlanlar. Tarihsel açıdan şiddet kavramı sadece fiziksel eylemlere işaret edecek manada kullanılırken günümüze kadar psikolojik ve

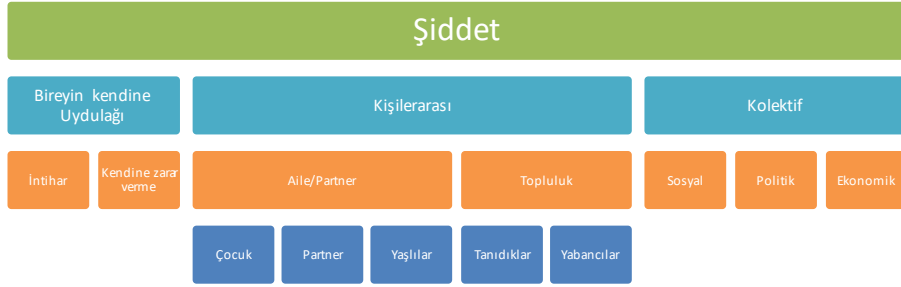
cinsel saldırıları da içerecek şekilde anlam genişlemesine uğramıştır (Matsumoto, 2009, s. 570). Şiddet olgusu içerdiği öfke, saldırganlık, nefret, kin, kıskançlık gibi duygu durumlarının eyleme dönüşmesiyle de açıklanmaktadır. VandenBos'un tanımı bu grup içerisinde yer almaktadır. Ona göre şiddet: "Düşmanlık ve öfke belirtisi olarak fiziksel gücün emlak ya da insanlara karşı zarar vermek veya kusurlu hale getirmek için kasıtlı olarak kullanılması ifade etmektedir" (VandenBos, 2015, s. 1139). Köknel'e göre ise şiddet, genel anlamda aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı; özel anlamda ise kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri ifade eder (Köknel, 2000). Şiddet Budak tarafından da düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere veya nesnelere yönelik fiili, yıkıcı, fiziksel zor yoluyla ortaya konulmasıdır. Bu haliyle aile, okul, gruplar, ırklar vb. ilişkilerde karşılaşılan şiddet, saldırganlığın özgürlüğü, insan iradesini hiçe sayan en ileri, en aşırı boyuttur (Budak, 2005, s. 712). Son olarak Bilgin ise sertlikle, yoğun bir güçle meydana gelen, yapılan veya etkili bir şeyin özelliği olarak tanımlamaktadır. Ona göre şiddet, aşırı fiziksel güç ve hatta silah kullanılarak yapılan tüm davranışları ve ölçüsüz saldırganlığı kapsar. Bilgin'e göre ister tek bir şahıs isterse birden fazla kişi tarafından yapılsın fiziksel veya moral olarak bir ya da birden çok kişiye acı çektiren tüm eylem ve davranışlar şiddet kapsamında değerlendirilmelidir (Bilgin, 2003, s. 374).

Türkçe'de kullanıldığı şekli ile şiddet, etimolojik yönden Arapça bir kelimedir ve sertlik, sıklık, kaba kuvvet vb. anlamlara gelmektedir. Halk diline ise bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, duygu ve davranışta aşırılık anlamları kazanarak geçerken (TDK) psikoloji sözlüklerinde genel olarak bir kişi ya da grubun bir diğer kişi ya da gruba yönelik fiziksel güç kullanması ve kullanacağı yönünde tehditte bulunulması manasını taşıyacak şekilde ifade edilmektedir (Masaroğulları & Koçakgöl, 2011, s. 162).

Bu sözlük tanımlarına ek olarak en çok kabul gören yaklaşım Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ/WHO) aittir. DSÖ'ye göre şiddet, fiziksel enerji ya da gücün kasıtlı olarak bireyin kendisine, başkasına ya da bir grup veya topluluğa karşı sakatlama, öldürme, fiziksel açıdan zarar verme, gelişim bozukluğu ya da mahrumiyete yol açacak şekilde korkutma amaçlı ya da gerçekten kullanılmasıdır (World Report on Violence and Health, 2002, s. 5; Global Status Report on Violence Prevention , 2014, s. 2). Ayrıca örgüt tarafından şiddet, Şekil 1'de gösterildiği gibi bireyin kendisine uyguladığı,

kişilerarasında meydana gelen ve kolektif olmak üzere üç kategoride değerlendirilmiştir.

Şekil 1. DSÖ'ye göre Şiddet Kategorileri

Kaynak: (World Report on Violence and Health, 2002, s. 7)

Aynı raporda şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ile yoksunluk ve ihmal kategorileri altında ele alınmasa da (World Report on Violence and Health, 2002, s. 7; Harcar, Çakır, Sürgevil, & Budak, 2008, s. 53) en yaygın şiddet tasnifinde fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet yer almaktadır. Uygulama alanı bulabilmesi için daima araçlara ihtiyaç duyan şiddetin, sosyal, ekonomik, kültürel, cinsel ve psikolojik faktörlere, bireyin yakın çevresi ile ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Şiddet denildiğinde ilk akla gelen fiziksel ve cinsel şiddet olsa da diğer şiddet biçimlerinin özellikle psikolojik şiddetin de son derece yaygın biçimde olduğu ve bireylerin ruh sağlığını sandığından daha fazla etkilediği bilinmektedir.

Yukarıdaki şekilde görülebileceği gibi şiddetin tanımında meydana gelen genişleme beraberinde şiddet içeren olguların sınırını da genişletmektedir. Buna göre insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen baskılar da bu sınırın içerisine girmektedir. Bu çeşit şiddete ekonomik, medya, işsizlik, trafik, çevrenin tahribatı, sağlıksız kentleşme örnek olarak verilmektedir (Kocacık & Çağlayandereli, 2009, s. 4).

Bireyleri şiddete yönlendiren en güçlü duygu, öfkedir. Engellenme ve yoksunluk ise öfke duygusuna sebep olmakta ve saldırgan davranışlar için gerekli zemini oluşturmaktadır.

B. Kişilik

Kişilik, günümüze kadar insanı anlamaya, tanıma ve kategorize etmeye çalışan araştırmacıların üzerinde yoğunlaştıkları konulardan birisi olmuştur. Kişilik, psikolojinin gelişim sürecinde hemen hemen her kuram tarafından

değerlendirilmiş ve açıklanmaya çalışılmışsa da bu durum kavramın üzerinde net bir görüş birliğine varılamamasını da beraberinde getirmiştir.

Literatür değerlendirildiğinde kişiliğin daha çok psikanaliz, hümanizm, bilişsel psikoloji gibi ekoller eksenli olarak tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak daha üst perdeden konuya yaklaşıldığında kişiliğin, bireyin özel ve ayırt edici davranışlarını içerdiği ifade edilebilir (Morgan, 2011, s. 286). Bu tanımdan hareket eden Doğan ise kişiliği, “katılım ve bireysel yaşantı yoluyla edinilen ve bireyleri diğerlerinden ayıran özelliklerin tamamı” (Doğan, 2013, s. 57) şeklinde tanımlamıştır. Kişiliğin genetik, gelişimsel ve ayırıştırıcı bir özelliklerinin vurgulandığı bu yaklaşıma alternatif olarak Cüceloğlu kişiliği, “bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, kendisini diğer bireylerden ayırt eden tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi” (Cüceloğlu, 1991, s. 404) şeklinde tanımlamış ve kişiliği, yapısal unsurlarından yola çıkarak tanımlamaya çalışırken ona ilişkisel bir boyut da eklemiştir. Bu tanımlara ek olarak literatürde bilişsel özelliklerin ön plana çıkarıldığı tanımlar da dikkat çekmektedir. Örneğin kişilik konusunda çalışma yapan ilk isimlerden olan Allport kişiliği, “bireylerin karakteristik davranış, düşünce ve duygu modellerini meydana getiren psikolojik sistemlerin dinamik organizasyonu” olarak tanımlamıştır (Allport, 1961, s. 11). Bu tanımdaki dinamik organizasyon sahip olunan her yeni tecrübeye uyum sağlamayı ve bireyin kendisini sürekli olarak bünyede meydana gelen değişikliklere, hayat akışı içerisinde meydana gelen değişimlere ve yaşlanmaya karşı ayarlaması gerektiğini belirtmektedir (Maltby, Day, & Macaskill, 2010, s. 5).

Kişilik konusundaki çalışmaları ile tanınan Burger ise “bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler” şeklindeki tanımında kişiliğin bireysel boyutuna odaklandığı görülmektedir. Burger’in tanımında kişilik iki boyutlu olarak ele alınmaktadır. Bunlardan ilki olan tutarlı davranış kalıplarını her zaman ve durumda tekrarlanan davranış modelleri şeklinde değerlendiren Burger, kişilik içi süreçler olarak da bireyin bir durum karşısında nasıl davranacağını ve ne hissedeceğini etkileyen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri ifade etmektedir (Burger, 2006, s. 23).

Kişiliği farklı bir boyutta değerlendiren Larsen ve Buss’a göre ise “bireylerdeki organize olmuş ve nispeten süreklilik arz eden ve bireylerin içruhsal yapıları, fiziksel ve sosyal çevreleri ile etkileşimlerini ve bunlarla uyum süreçlerini etkileyen psikolojik özellikler ve mekanizmalar dizisi” şeklinde bir tanım yapılabilmektedir. Tanımda yer alan psikolojik özellikler

ile insanları birbirlerinden ayıran özellikler; mekanizmalar ile de kişiliğin işleyiş sürecine vurgu yapılmaktadır (Larsen & Buss, 2008, s. 4-6).

Yukarıdaki tanımlardan hareket edildiğinde genel itibariyle kişilik özelliklerinin iki temel varsayıma dayanmakta olduğu görülmektedir. İlki, kişilik özelliklerinin zaman içinde istikrarlı olduğudur. Çoğu insan bireyin davranışlarının doğal olarak durumdan duruma değişeceğini fakat bireyin ‘gerçek doğasını’ tanımlayan temel bir tutarlılık olduğunu kabul etmektedir. Bu leoparın değişmeyen noktalarına benzetilebilir. Başka bir deyişle, çeşitli durumlarda bireyler arasında farklılıklar olduğu açıktır. İkincisi ise kişilik özelliklerinin genelde doğrudan davranışı etkilediğine inanılmaktadır. Eğer bir birey aniden neşeli bir şarkı söylemeye başlarsa, onu mutlu bir insan şeklinde nitelendirmek mümkündür (Matthews, Deary, & Whiteman, 2009).

Günümüze kadar araştırmacılar tarafından kişiliği açıklayabilmek için literatürde psikanalitik, biyolojik, ayırıcı özellik, çevresel, hümanist, davranışsal, bilişsel, genetik vb. farklı yaklaşımlar ortaya çıksa ve 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tipolojik tanımlardan vazgeçilerek boyutsal özelliklerin temel alınmasıyla gelişimsel olarak incelenmeye çalışan araştırmaların sayısı artsa da bu alanlarda yürütülen çalışmalardan elde edilen bulguların ortak noktası özellikler arasında bir faktörleşmenin meydana geldiğinin belirlenmiş olmasıdır. Bunlar içerisinde diğerlerine oranla daha ön plana çıkan yaklaşım ise Costa ve McCrae tarafından geliştirilen “Ayırıcı Özellik” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, bireyin belirli bir durum karşısında göstereceği davranışı tahmin etmekle ilgilenen diğer yaklaşımların aksine bir insanın belirli bir kişilik özelliğini ne derece gösterdiğine göre kişiyi sınıflandırmaya odaklanmakta ve davranışın altında yatan süreçlerle daha az ilgilenmektedir. Bu anlamda kişilik bireyi diğerlerinden farklı kılan kendine özgü nitelikleri temsil eder. Bu yaklaşımda bireyin kişilik özelliklerin nispeten sabit ve sürekli olduğu varsayılmaktadır. Ayırıcı Özellik yaklaşımında bireylerin kendilerini ve diğer insanları tanımlarken kullandıkları kelimelerin analiz edilmesi, bu sözcüklerden hareketle kişilik yapısını kapsayacak bir sınıflama oluşturulabileceği hipotezine dayanan bu yaklaşım için önemli bir yer tutmaktadır. Bu yaklaşımda bireylerin kişilik yapıları konusunda yürütülen çalışmalarda ortaya çıkan özelliklere odaklanılmışsa da bu özelliklerin hangileri olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır (Burger, 2006, s. 251). Ancak bu durum bile yaklaşımın çalışmalarda yaygın olarak kullanılmasına engel oluşturmamaktadır. En çok kabul edilen gören özellikler ise “nörotiklik”, “dışadönüklük”, “uyumluluk”, “özdisiplin” ve “gelişime açıklık” olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006, s. 253). Bu özellikleri belirlemek için

ise yaygın olarak 'Beş Faktör Kişilik Modeli' kullanılmaktadır. Özellik yaklaşımına dayanan ve sıfatlardan yola çıkarak bireylerin kendilerini ve diğerlerini nasıl tanımladıklarını belirlemeye çalışan '*Beş Faktör Kişilik Modeli* Matthews ve arkadaşlarına göre insan kişiliğindeki farklılıkları anlamda oldukça kapsamlı bir modeldir (Matthews, Deary, & Whiteman, 2009). Genel olarak araştırmacılar, bu modelin ayırıcı özellik teorisi için çok büyük bir ilerleme olduğu ve kişilik yapılarının ve farklılıklarının tanımlanması, davranışların önceden tahmin edilmesi ve kişilik problemlerinin tanımlanması açısından faydalı olabileceği konusunda hemfikirdirler (Plotnik, 2009, s. 463; Burger, 2006, s. 255).

Modelin içeriğinde ise aşağıda maddeler halinde sıralanan özellikler yer almaktadır:

- a. Nörotiklik: Bu özellik olgunlaşmanın yavaş meydana geldiği, kararsızlık durumlarının sıklıkla yaşandığı, üzüntü, öfke, kaygı, hüzn, korku ve suçluluk gibi ruhsal hallerin günlük yaşamı sürekli olarak etkilediği durumları ifade etmektedir. Bireyler duygusal kararlılık ve kişisel uyum düzleminde bir noktaya konumlandırılır. Bu durumda duygusal açıdan sıkıntı yaşayan insanlar yüksek puanlara sahip olacaklardır. Bu kişiler kaygılı, güvensiz, içine kapanık ve sinirlidirler. Bu özelliğin aksi ise sakinlik ya da soğukkanlılık olarak ifade edilmektedir. Bu kişiler ise rahat, özgüvenli ve sabırlıdır.
- b. Dışa Dönüklük: İletişim becerisi yüksek, enerjik, iyimser, sıcakkanlı ve girişimcilik özelliklerine sahip bireylerin oluşturduğu gruptur. Bu gruba dahil olan bireylerin sosyal ortamlarda daha fazla zaman harcadıkları ifade edilebilir. Bu özelliğin karşıtı olarak içe dönükler gösterilse de onların asosyal oldukları ifade edilemez. Bu kişiler geniş bir sosyal çevreye sahip olmayan, çekingen, sakin, yalnızlığı tercih eden sessiz kişilerdir.
- c. Uyumluluk: Bu kategorideki bireylerin ortak özellikleri yardımseverlik, bağışlayıcılık, sevecenlik, yumuşak başlılık, açık sözlülük, fedakarlık, alçak gönüllülük ve güvenilirliktir. Bu insanlar birlikte hareket etmeyi rekabete tercih ederler. Bu kategorinin karşısında ise uyumsuzlar yer almaktadır. Bu insanlar menfaatleri ve kendi değer yapıları için kavga etmeyi rahatlıkla göze alabilmektedirler. İnatçı, kaba ve şüphecidirler.
- d. Özdisiplin: Bireylerin kontrol, disiplin, düzen ve sorumluluk derecelerini göstermektedir. Bu kişiler işlerini çok dikkatli, bir plan dahilinde ve özenli yaparlar. Çok kararlıdır. Bu boyuta başarma

isteği ya da iş adı da verilmektedir. Bu özelliğin karşısında ise dikkatsiz ve güvenilmez olan dağınık insanlar bulunmaktadır.

- e. Gelişime Açıklık: Bu boyutun en temel özellikleri güçlü bir hayal gücü, yeni görüşleri kabul etme isteği, değişen koşullara çabuk ayak uydurabilme kapasitesi, çok yönlü düşünebilme becerisi ve zihinsel meraklıdır. Bu grupta yer alan bireylerin geleneksel düşünce kalıplarının dışında bağımsız düşünebildikleri ifade edilebilir. Bunun karşısında ise daha geleneksel, yeniliklerden çok hoşlanmayan bireyler yer almaktadır.

Şekil 2. Kişilik Özellikleri ve Karşıtları

C. Yöntem

1. Örneklem

Kesitsel tipte planlanan bu çalışma, anket tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kayseri il merkezinde lise düzeyinde eğitim veren 2 farklı devlet okulundaki öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. Çalışmada, toplamda 587 öğrenciden veri toplanmıştır. Örneklem grubunun lise ve cinsiyete göre dağılımları gibi özellikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Lise ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Lise	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
A Lisesi	182	31	234	39,9	416	70,9
B Lisesi	82	14	89	15,2	171	29,1

Öğrencilerin sınıflara göre dağılımının homojen olmasına özellikle dikkat edilmeye çalışılmıştır. Buna göre çalışmada yer alan öğrencilerin %27,3'ü 9. sınıfta; %26,4'ü 10. sınıfta; %25,4'ü 11. sınıfta ve %21'i de 12. sınıfta öğrenim görmektedirler.

2. Veri Toplama Araçları

a. Şiddet Eğilimi Ölçeği

Şiddet eğilimin belirlenmesinde Haskan ve Yıldırım tarafından geliştirilen 20 maddelik 'Şiddet Eğilimi Ölçeği' (ŞEÖ) kullanılmıştır. Haskan ve Yıldırım'ın sağladıkları verilere göre geçerlilik ve güvenilirlik değerleri, ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Haskan Avcı & Yıldırım, 2014, s. 161). Ölçek, 3'lü Likert tipindedir ve değerlendirmede 1=hiçbir zaman; 2=bazen; 3 ise her zaman anlamına gelmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 20 ile 60 arasında değişmekte ve yüksek puana sahip öğrencilerin şiddete eğilimli oldukları varsayılmaktadır. Bu çalışmada ise ölçeği "Cronbach Alpha" güvenilirlik katsayısı ,878 bulunmuştur.

b. Beş Etmen Kişilik Envanteri

Kişilik özelliklerini belirlemek için ise 44 maddeden oluşan 'Beş Etmen Kişilik Özellikleri' envanteri kullanılmıştır. Bu ölçek Benet-Martinez ve John tarafından geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlama çalışmasını ise Sümer ve Sümer (2005) gerçekleştirmiştir. Ölçek 5'li Likert tarzındadır ve 1=kesinlikle katılmıyorum; 2=katılmıyorum, 3=kararsızım; 4=katılıyorum ve 5=kesinlikle katılıyorum anlamı taşımaktadır. Ölçek içerisinde 5 alt ölçek yer almakta ve bunlar ise nörotiklik, dışadönüklük, uyumluluk, özdisiplin ve gelişime açıklık olarak ifade edilmektedir. Söz konusu alt ölçeklerden nörotiklik ve dışadönüklük 8'er madde; uyumluluk ve özdisiplin 9'ar madde ve gelişime açıklık ise 10 madde ile ölçülmektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik katsayılarının belirlenmesi için yapılan çalışmalarda "Cronbach Alpha" katsayısı ,64-,87 aralığında değişmektedir (Basım, Çetin, & Tabak, 2009, s. 26).

c. Analiz Yöntemi

Veriler işlenirken öğrencilerin *Şiddet Eğilimi Ölçeği*'nden elde ettikleri puanlar, alt ve üst gruplar farkına göre madde analizine tabi tutulmuştur. %27'lik alt ve üst gruplar belirlendikten sonra öğrenciler, 'şiddete yoğun eğilimi olan', 'şiddete eğilimi olan' ve 'şiddete eğilimi olmayan' şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Kategorilerin puan aralıkları değerlendirildiğinde ise 20-29 puan aralığındaki öğrencilerin şiddete eğilimi olmayan grupta yer aldıkları; 30-36 aralığındaki öğrencilerin şiddete eğilimli grubu oluşturdukları ve 37-60 aralığındaki öğrencilerin ise şiddete oldukça eğilimli oldukları belirlenmiştir.

Analizin ikinci safhasında ise öğrencilerin *Beş Etmen Kişilik Envanteri*'nden elde ettikleri puanlara göre göre hangi kişilik özelliğine sahip olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacına uygun olarak veriler analiz edilirken kişilik özellikleri ile şiddet eğilimi arasında bir ilişkinin var olup olmadığını, ilişki varsa gücünü ve yönünü belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Sonrasında da Doğrusal Regresyon Analizi ile değişkenlerinin birbirlerini açıklama güçlerine bakılmıştır.

C. Bulgular

Tablo 2. Şiddet Eğiliminin Gruplara Göre Dağılımı

Frekans Analizi			
Gruplar	Frekans	Yüzde	Birikimli Toplam
Şiddete Eğilimli Olmayan	112	19,1	19,1
Şiddete Eğilimli	206	35,1	54,2
Şiddete Oldukça Eğilimli	269	45,8	100

Araştırma neticesinde %19,1'lik (n=112) grup içerisinde yer alan öğrencilerde şiddet eğilimi gözlenmemiştir. Buna karşın öğrencilerin %35,1'inin (n=206) ise şiddete eğilimli oldukları; %45,8'inin (n=269) ise şiddete oldukça eğilimli oldukları belirlenmiştir. Şiddet eğilimi olmayan grup dışında kalanların oranının %80,9 (n= 475) olması oldukça dikkat çekicidir.

Şiddet grupları ile cinsiyet arasındaki ilişki χ^2 tekniği ile incelendiğinde $p=,000$ oranında anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. Söz konusu gruplara göre şiddet eğilimine cinsiyet temelli bakıldığında şiddete

eğilimli olmayan grup, %4,3 (n=25) oranında erkek ve %14,8 (n=89) oranında kız öğrenciden oluşmaktadır. Şiddete eğilimli grupta ise %18,1 (n=106) oranla kız öğrenciler ilk sırada yer alırken erkek öğrencilerin oranı %17 (n=100) seviyesindedir. Şiddete oldukça eğilimli olan öğrencilerde ise erkeklerin oranı %33,7 (n=198); kız öğrencilerin oranı ise %12,1 (n=71)'dir. Aşağıdaki tabloda cinsiyet ile şiddet arasındaki ilişki t testi açısından değerlendirildiğindeki veriler bulunmaktadır.

Tablo 3. Cinsiyete göre Bağımsız Örneklem t Testi

Bağımsız Örneklem t Testi						
	Cinsiyet	n	Ort.	Std. Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Erkek	323	38,94	7,201	10,749	,036
	Kız	264	32,79	6,509		

Bağımsız örneklem t Testi sonuçlarına göre erkekler, kız öğrencilere göre şiddete istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde daha eğilimlidirler ($p<0,5$). Deneysel çalışmalar şiddet eğilimi ile cinsiyet arasında bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Literatür değerlendirildiğinde bu ilişkinin bazı çalışmalarda cinsiyet özellikleri açısından ele alındığı diğerlerinde ise sosyal kimliklerin yüklediği sorumluluklar bağlamında değerlendirildiği görülmektedir. Sosyal kimlik yaklaşımına göre erkekler ve kadınlar toplumda birtakım roller üstlenmektedirler. Bu roller çoğu zaman kültürler, değerler ve normlar tarafından belirlenmektedir. Toplumların bireylere ve gruplara yükledikleri sosyal rollerin sonucunda erkeklerin etken ve güce dayalı rolleri sebebiyle, duygusallık rolünün yüklendiği bayan kimliğine oranla şiddete daha yatkın olmasının insanın ontolojik özelliklerine uygun olduğu ifade edilmektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulgunun literatürdeki diğer çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir (Çetinkaya, 2013, s. 28; Haskan Avcı & Yıldırım, 2014, s. 163; Haskan & Yıldırım, 2012, s. 170; Karabacak, ve diğerleri, 2015, s. 367; Gençoğlu, Kumcağız, & Ersanlı, 2014, s. 643).

Aşağıdaki tablo şiddet eğilimi ve beş faktör kişilik modelinin alt boyutlarını oluşturan kişilik özellikleri arasındaki korelasyon değerleri göstermektedir. Veriler incelendiğinde gelişime açıklık hariç kişilik özelliklerinin tamamının şiddete eğilim ile ($p<0,001$) anlamlılık düzeyinde ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Şiddete eğilim ile nörotiklik, dışadönüklük ve özdisiplin arasında çok zayıf bir ilişki olduğu ($r<,25$); buna karşılık

Tablo 4. Şiddete Eğilim ile Kişilik Özellikleri Arasındaki Korelasyon

Korelasyonlar									
		Şiddete Eğilim	Nörotiklik	Dışadönüklük	Gelişime Açıklık	Uyumluluk	Özdisiplin		
Şiddete Eğilim	Pearson	1	,230**	,133**	-,053	-,408**	-,246**		
	Sig. (2-tailed)		,000	,001	,198	,000	,000		
Nörotiklik	Pearson	,230**	1	-,075	-,085*	-,317**	-,182**		
	Sig. (2-tailed)	,000		,068	,040	,000	,000		
Dışadönüklük	Pearson	,133**	-,075	1	,326**	-,120**	111**		
	Sig. (2-tailed)	,001	,068		,000	,004	,007		
Gelişime Açıklık	Pearson	-,053	-,085*	,326**	1	,241**	,290**		
	Sig. (2-tailed)	,198	,040	,000		,000	,000		
Uyumluluk	Pearson	-,408**	-,317**	-,120**	,241**	1	,343**		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,004	,000		,000		
Özdisiplin	Pearson	-,246**	-,182**	,111**	,290**	,343**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,007	,000	,000	,000		

uyumluluk ile orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r<,49$) gözlenmektedir. İlişkilerin yönüne bakıldığında ise şiddet eğiliminin nörotiklik ve dışadönüklük pozitif; uyumluluk ve özdisiplin ile de negatif bir korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Pearson değerlerine göre şiddet eğilimi ile nörotiklik, dışadönüklük ve özdisiplin arasında düşük bir ilişki; uyumluluk ile de orta düzeyli bir ilişki mevcuttur.

Tablo 5. Şiddete Eğilim ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki Üzerine ANOVA Testi

Tek Yönlü ANOVA Testi					
	Kareler Top.	Serbestlik Drc.	Kareler Ort.	F	Anlamlılık
Nörotiklik	528.690	2	264.345	10.040	.000
Dışadönüklük	336.524	2	168.262	5.308	.005
Gelişime Açıklık	54.409	2	27.204	.856	.425
Uyumluluk	2037.512	2	1018.756	44.468	.000
Özdisiplin	990.962	2	495.481	20.092	.000

Anova analizine göre gelişime açıklık hariç diğer alt gruplar ile şiddete eğilim arasında anlamlılık düzeyinde ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Buna göre şiddet eğilimi ile nörotiklik, uyumluluk ve özdisiplin arasında $p=,000$ oranında; dışadönüklük arasında ise $p=,005$ oranında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Analiz sonucunda ise gelişime açıklık ile şiddet eğilimi arasında anlamlılık düzeyinde bir ilişki tespit edilememiştir. Gruplar arasında farklılaşmanın hangi grup tarafından meydana getirildiğini belirleyebilmek amacıyla Post Hoc. testleri gerçekleştirilmiştir. Post Hoc. testlerinden hangilerinin gerçekleştirileceğine karar verebilmek için Levene Homojenlik testi sonuçlarına bakıldığında ve bütün gruplarda varyanslar arasındaki homojenliğin sağlandığı ($p>,05$) görülmektedir. Bu nedenle Post Hoc. testlerinden Tukey HSD testi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre nörotiklik boyutunda gruplar arasındaki ilişkinin şiddete oldukça eğilimli grup tarafından meydana getirildiği belirlenmiştir. Nörotiklik boyutunda şiddete oldukça eğilimli grup ile şiddete eğilimli olmayan grup arasında ters yönlü ve anlamlılık düzeyinde ($p=,000$) bir ilişki mevcuttur. Dışadönüklük boyutunda ise farklılaşma yine şiddete oldukça eğilimli grup tarafından meydana gelmektedir. Buna göre de bu grup ile şiddete eğilimli grup arasında ters yönlü ve anlamlılık düzeyinde ($p=,006$) bir ilişki ortaya

çıkmaktadır. Uyumluluk boyutu incelendiğinde ise şiddete oldukça eğilimli grup ile diğer iki grup arasında ters yönlü ve anlamlılık düzeyinde ($p=,000$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Son olarak özdisiplin boyutunda ise şiddete eğilimi olmayan grup ile şiddete eğilimli grup arasında $p=,024$ oranında; şiddete oldukça eğilimi olan grup ile diğer gruplar arasında $p=,000$ oranında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tukey HSD sonucu genel olarak değerlendirildiğinde şiddete oldukça eğilimli grup ile diğer gruplar arasında ters yönlü bir farklılaşmanın olduğu anlaşılmaktadır. Yani diğer gruplarda meydana gelen değişim bu grubu diğer yönde etkilemektedir.

Tablo 6. Şiddet Eğilimi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki Regresyon Analizi

Regresyon Analizi					
Çoklu Korelasyon r		r ²	Düzeltilmiş r ²		Standart Hata
,451		,203	,196		6,763
Değişkenler					
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	Standart. β	t	Anlamlılık
Sabit	48,302	3,402		14,200	,000
Nörotiklik	,165	,057	,114	2,894	,004
Dışa dönüklük	,141	,054	,106	2,614	,009
Gelişime Açıklık	,052	,056	,039	,938	,349
Uyumluluk	-,471	,063	-,321	-7,466	,000
Özdisiplin	-,204	,060	-,138	-3,398	,001

Beş faktör kişilik modelindeki değişkenlerin şiddet eğilimini açıklama gücünü ortaya koymak amacıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ise modeldeki değişkenlerin şiddet eğiliminin %20'sini açıkladığı belirlenmiştir. Standartlaştırılmış regresyon değerlerine bakıldığında uyumluluk ve özdisiplin değişkenlerinin şiddet eğilimini negatif yordadığı; gelişime açıklık değişkeninin istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyine sahip olmadığı ($p=,349$); nörotiklik ve dışa dönüklüğün ise pozitif yordadığı ifade edilebilir. Veriler istatistiksel açıdan yorumlandığında ise

kişilik özelliklerinin şiddet eğilimini %20 açıkladığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilebilmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Winnigott'a göre, şiddete eğilimli bir kişide onu şiddet eğilimli davranışa götüren önemli etkenler, "yetersiz kalan" anne-baba-çocuk-aile ilişkisi, aile şefkati ve ayrıca nesilden nesile aktarılan şiddet içeren davranış biçimleridir (Moses, 1996, s. 24). Bu tespitten hareket edildiğinde kişiliğin oluştuğu ve şekillendirildiği yakın ilişkiler içinde bulunan insanlar ile kurulan ilişkilerin yapısının şiddet üzerinde belirleyici bir unsur olduğu netlik kazanmaktadır.

Şiddetin çok boyutlu bir olgu olduğu gerçeğinden hareketle üretilecek çözümler de sadece tek bir değişkenden türetilmemeli ve biçimlendirilmemelidir. Bu bağlamda kişilik özelliklerinin de değerlendirilmesi ve şiddete eğilimli bireylerin belirlenerek rehabilite edilmeleri önem taşımaktadır. Şiddeti tek boyutlu olarak ele almak, sorunun yapısal bir eşitsizlikten kaynaklandığı gerçeğini örtmektedir. İlk olarak kabul edilmesi gereken yaklaşım şiddetin sistematik ve yapısal bir sorun olduğudur.

Şiddeti cezalandırmak yerine oluşmadan önce engellemek daha faydalı olacaktır. Çünkü ceza bireyin davranışı üzerinde geçici bir etki oluşturmakta ceza ortadan kalktıktan sonra davranış tekrarlanmaktadır. Şiddetin engellenmesi çalışmalarına ilk olarak en sık rastlandığı yer olan aileden başlanılmalıdır. Özellikle bebeklik dönemindeki bakımda meydana gelen aksaklıkların ve duygusal bağda meydana gelen yetersizliklerin yaşamın ilerleyen dönemlerindeki nesne ilişkilerini olumsuz etkilediği bilinmektedir. Ailede en yaygın görülen şiddet davranışları ise itmek, tokat atmak, ısırma, boğmaya çalışmak, tekmelemek, yumruklamak, eşya fırlatmak, işkence yapmak, kesici ve delici aletlerle tehdit etmek vb. davranışlardır. Bu davranışların ortadan kaldırılabilmesi için bireyler arasındaki ilişkilerin düzenlendiği temel dinamik olan ve kişilikler üzerinde belirleyici unsurlardan birisi olarak nitelendirilebilecek duygusal bağlar ve duyguların yönetilmesi konusunda aile bireylerine rehberlik hizmetleri verilmelidir. Bu hizmetler bireysel olabileceği gibi kolektif olarak görsel ve yazılı basın kullanılarak da gerçekleştirilebilir.

Şiddetin yoğun olarak günlük yaşamda yer alması onun hayat akışının normal bir unsuru olarak görülmesine ve kanıksanmasına yol açmaktadır. Ayrıca şiddetin bir problem çözmede bir enstrüman olarak kullanılması da uygulama alanını genişletmektedir.

Şiddetin ortadan kaldırılabilmesinin en etkili yöntemlerinden birisi iletişim ve empati kurma becerilerinin geliştirilmedir. İletişim kurarak sorunları çözmek yerine yapısal ve hiyerarşik üstünlükten faydalanarak bağırarak, fiziksel güç kullanmak vb. daha kolay olanı tercih etme yaklaşımı ortadan kaldırılmalıdır.

Ayrıca daha üst çerçevede yasal ve hukuki bazı düzenlemelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Devlet, kurumlar, eğitimciler, sivil toplum kuruluşları ve kısacası toplumun tüm katmanları konuyu uzmanlık alanları kapsamında değerlendirmelidir. Ancak eğitim ve bakış açısı değişmedikçe, toplumsal uzlaş ve hoşgörü sağlanmadıkça, yasaklarla ve yasal düzenlemelerle pek bir yere varılamayacağının da iyi bir şekilde kavranılması gerekmektedir. Bu bağlamda kanunların insani ilişkilere bakışı yeniden yorumlanmalıdır. Aile içi ilişkilerde şiddetin 'özel hayat' kapsamı içerisinde değerlendirilmesi hukukun uygulanma aralığını daraltmaktadır.

Kaynakça

- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Antrim, L. (2010). Rumi, Celaladin. D. Leeming , K. Madden, & S. Marlan içinde, *Encyclopedia of Psychology and Religion* (Cilt 2, s. 795-797). New York: Springer Reference.
- Astley, J. (2009). The Psychology of Faith Development. M. de Souza, L. Francis, J. O'Higgins-Norman, & D. Scott içinde, *International Handbooks of Religion and Education for Spirituality*. London, New York: Springer. doi:10.1007/978-1-4020-9018-9 13
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.
- Balkıs, M., Duru, E., & Buluş, M. (2005). Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu İle İlişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.
- Basım, H., Çetin, F., & Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Yaklaşımıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Burger, J. M. (2006). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Chan, M., Clark, H., & Fedotov, Y. (2014). *Global Status Report on Violence Prevention*. Genova: World Health Organization.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Çayır, C., & Çetin, Ö. (2011). Din ve Şiddet Üzerine Psikolojik Bir Yaklaşım. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-34.
- Çetinkaya, S. K. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Nesne*, 1(2), 21-43.
- Doğan, T. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Dykstra, C. (1986). What Is Faith?: An Experimental in the Hypotetical Mode. C. Dykstra, & S. Parks içinde, *Faith Development and Fowler* (s. 45-64). Alabama: Religious Education Press.
- Fowler, J. (1976). Stages in Faith: The Structural-Developmental Approach. T. Hennessy içinde, *Values and Moral Education* (s. 173-211). New York: Paulist Press.
- Fowler, J. (1986). Faith and the Structuring of Meaning. C. Dykstra, & S. Parks içinde, *Faith Development and Fowler*. Birmingham, Alabama: Religious Education Press.
- Fowler, J. (1987). *Faith Development and Pastoral Care*. Philadelphia: Fortress Press.
- Fowler, J. (1990). Faith development research. R. J. Hunter içinde, *Dictionary of Pastoral Care and Counseling* (s. 399-401). Nashville: Abingdon Press.
- Fowler, J. (1991). Stages in Faith Consciousness. *New Directions For Child Development*, 52(Summer), 27-45.
- Fowler, J. (1991a). The Vocation Of Faith Developmental Theory. J. Fowler, K. Nipkow, & F. Schweitzer içinde, *Stages Of Faith And Religious Development: Implications For Church, Education, And Society* (s. 19-37). New York: Crossroad Publishing.
- Fowler, J. (1991b). *Weaving the New Creation: Stages of Faith and The Public Church*. New York: Harper Collins.

- Fowler, J. (1992). Faith, Liberation and Human Development. J. Astley, & L. Francis içinde, *Christian Perspectives on Faith Development: A Reader* (s. 3-14). Michigan: Eerdmans Publishing.
- Fowler, J. (1995). *Stages of Faith: The Psychology of Human Development and The Quest for Meaning*. New York: Harper & Row.
- Fowler, J. (2000). *Becoming Adult, Becoming Christian: Adult Development And Christian Faith*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Fowler, J. (2001). Faith Development Theory and the Postmodern Challenges. *The International Journal For The Psychology Of Religion*, 11(3), 159-172.
- Fowler, J. (2004). Faith Development At 30: Naming The Challenges of Faith in A New Millennium. *Religious Education*, 99(4), 405-421.
- Fowler, J., & Dell, M. L. (2006). Stages of Faith From Infancy Through Adolescence: Reflections on Three Decades of Faith Development Theory. E. Roehlkepartain, P. E. King, L. Wagener, & P. Benson içinde, *The Handbook of Spiritual Development in Childhood and Adolescence* (s. 34-45). California: SAGE Publications.
- Fowler, J., & Keen, S. (1985). *Life Maps: Conversations on the Journey of Faith*. Texas: Waco Word Books.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., & Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin Şiddet Eğilimine Etki Eden Ailevi Faktörler. *Turkish Studies*, 9(2), 639-652.
- Gottlieb, E. (2012). Dini Düşüncenin Gelişimi. (C. Osmanoglu, & M. Ulu, Dü) *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 12(1), 269-289.
- Gottlieb, E. (2012). Dini Düşüncenin Gelişimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 12(1), 269-289.
- Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O., & Budak, G. (2008, Eylül-Aralık). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 51-70.
- Hart, J., Limke, A., & Budd, P. (2010). Attachment and Faith Development. *Journal of Psychology and Theology*, 38(2), 122-128.
- Haskan Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 157-168.
- Haskan, Ö., & Yıldırım, İ. (2012). Şiddet Eğilimi Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 166-177.

- Jansen, H. A., Yüksel, İ., & Çağatay, P. (2009). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Karabacak, K., Ekşioğlu, S., Öztunç, M., Başçiçek, F., Soydan, E., & Yaşar, V. (2015). Lise Öğrencilerin Zorbalık Davranışları. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(2), 365-377.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Gençoğlu, C., & Yılan, G. (2006). Lise Öğrencilerinde Trafik, Madde Kullanımı ve Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Davranışı. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 72-79.
- Kayaalp, L. (2008). Ergenlikte Kimlik İfadesi Olarak Şiddet. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, (s. 33-39). İstanbul.
- Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 247-267.
- Kocacık, F., & Çağlayandereli, M. (2009). Ailede Kadına Yönelik Şiddet: Denizli İli Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 24-43.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization.
- Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2008). *Personality Psychology: Domains of Knowledge About Human Nature* (4. b.). Boston: McGraw-Hill Higher Education.
- Loewenthal, K. M. (2000). *The Psychology of Religion*. Oxford: OneWorld.
- Maltby, J., Day, L., & Macaskill, A. (2010). *Personality, Individual Differences, and Intelligence*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Masaroğulları, G., & Koçakgöl, M. (2011). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Matsumoto, D. (2009). *The Cambridge Dictionary of Psychology*. New York: Cambridge University Press.
- Matthews, G., Deary, I. J., & Whiteman, M. C. (2009). *Personality Traits*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morgan, C. T. (2011). *Psikolojiye Giriş*. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Moses, R. (1996). Şiddet Nerede Başlıyor? *Cogito*, 6-7(Kış-Bahar), 23-27.
- Nelson, E. (1992). Does faith develop? An evaluation of Fowler's Position. J. Astley, & L. Francis içinde, *Christian Perspectives on Faith Development: A Reader* (s. 62-76). Michigan: Eerdmans Publishing.

- Neukrug, E. (2012). *The World of the Counselor: An Introduction to the Counseling Profession* (4. b.). Belmont: Brooks/Cole.
- Özerkmen, N. (2012, Ocak-Şubat). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*(28), 1-19.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Arabacı, L. B. (2011). Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Parker, S. (2006). Measuring Faith Development. *Journal of Psychology and Theology*, 34(4), 337-348.
- Parker, S. (2010). Research in Fowler's Faith Development Theory: A Review Article. *Review Of Religious Research*, 51(3), 33-252.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji'ye Giriş*. İstanbul: Kakniüs Yayınları.
- Streib, H. (2001). Faith Development Theory Revisited: The Religious Styles Perspective. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 11(3), 143-158.
- Streib, H. (2005). Faith Development Research Revisited: Accounting for Diversity in Structure, Content, and Narrativity Of Faith. *International Journal for the Psychology of Religion*, 15(2), 99-121.
- Tatlıoğlu, K., & Küçükköse, İ. (2015). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 194-209.
- Ulu, M. (2013). *Dindarlığın Tanımı, Boyutları ve Ölçülmesi Üzerine Psikolojik Bir Araştırma -Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Örneği-*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulu, M. (2013). James W. Fowler'e Göre İnanç ve İncanın Yapısal Modeli. *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2013/2(XXV), 157-168.
- VandenBos, G. R. (2015). *APA Dictionary of Psychology* (2 b.). Washington: American Psychological Association.

bilimname XXXI, 2016/2, 80-82
Arrival Date: 01.04.2016, Publishing Date: 30.12.2016
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2016.12>

A PSYCHOLOGICAL RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY AND VIOLENCE*

Mustafa ULU^a

Extended Abstract

Introduction and Purpose of the Study

Despite the rules established to allow people and societies to coexist and live in a system and the predictions of "reducing the incidence of violence" with the development of civilizations and societies, injustice, murder, violence and terror continue to exist even at different levels. Occasionally, social conditions, level of education, economic troubles and media are shown as a source of violence, but it is also necessary to think of other and deeper roots of the phenomenon. From the perspective of psychology, psychiatrists generally tend to focus on the individual's personality traits while investigating the factors that cause behavior toward violence. However, despite this general situation, the lack of a comprehensive research on the subject is a great deficiency in terms of the measures to be developed for the area and the violence. Indeed, linking violence only to personality traits means expressing the fact that the problem is caused by a structural inequality between the sexes, but violence is a structural question. This study aims to determine whether there is a relationship between violence and personality traits among young people who are studying at high school level and to determine the most susceptible group among personality groups if such a relationship is mentioned.

Theoretical and Conceptual Framework of the Study

The study carried out on two concepts. The concept of violence is first addressed. The emphasis of researches on violence is that it is extremely complex and multidimensional concept. Violence has been described from different angles

* This work was supported by Research Fund of the Erciyes University. Project Number: SBA-2016-6796.

^a Asst. Prof., Erciyes University Theology Faculty, mustafaulu@erciyes.edu.tr

and there is no consensus on it. The definitions of violence seem to differ in terms of scope particularly. Traditional definitions emphasize the physical actions committed with the intent to harm. Recently this concept has been expanded to include psychologic and sexual assaults. In Turkish violence is an Arabic word etymologically and means hardness, firmness, roughness. In the literature WHO's definition is widespread. WHO defines it as intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, which either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation.

Secondly this study also focuses on personality traits that are supposed to be one of the dimensions of violence. When the literature is evaluated, it is seen that the personality is mostly tried to be defined as the schools of psychoanalysis, humanism, cognitive psychology. However, it can be said that when approaching the topic from the upper level, personality includes the individual's distinctive and distinctive behaviors. It is seen that the definitions on personality are based on two basic assumptions. First, personality traits are stable over time. Most people acknowledge that the behavior of an individual will naturally vary from situation to situation, but is a basic consistency that defines the 'true nature' of the individual. Second, personality traits are generally believed to directly affect behavior. If an individual suddenly starts singing a cheerful song, it is possible to describe him as a happy person.

Method

In the study data were gathered by questionnaire on 587 high school students in public schools in Kayseri province. The 'Violence Tendency Scale' developed by Haskan and Yildirim (2012) measured the trend of violence; 'Five Factor Theory' was used in determining the personality traits.

Independent sample t Test was used in the analysis and analysis provided. In addition, a one-way ANOVA technique was used to determine whether there was a relationship between the averages at the level of significance.

Results and Discussion

When the data were processed, scores obtained from the students' Violence Tendency Scale were subjected to item analysis according to the difference between the upper and lower groups. After the 27% of the upper and lower groups were identified, the students were divided into three categories: 'intense tendency towards violence', 'tendency towards violence' and 'non-tendency towards violence'. When the scores of the categories are evaluated, it is seen that the students in the range of 20-29 points are in the group with no tendency to violence; It was determined that the students in the age range

of 30-36 constituted a group with a tendency to violence and the students in the range of 37-60 were highly prone to violence.

There was no violence tendency in the students who were in the group of 19,1% (n = 112) of the research results. However, 35.1% of the students (n = 206) were prone to violence; And 45.8% (n = 269) were found to be more prone to violence. It is very striking that 80.9% (n = 475) of the non-violent group are out of the group.

According to Anova analysis, it was determined that development was related to the level of meaningfulness between the subgroups except for openness and the tendency to violence. According to this, between the tendency of violence and neuroticism, compatibility and self-discipline, $p = .000$; There is a significant relationship between extroversion and $p = .005$. Because of the analysis, there was no significant relationship between the developmental clearance and the tendency to violence.

Keywords: Violence, Personality, High school students, Big Five, Violence Tendency Scale.

